

СТАРОБЪЛГАРСКИТЕ ПРЕВОДИ И ЕВРОПЕЙСКАТА КУЛТУРА

-Резюме-

В старобългарската литература от епохата на Златния век може да се наблюдава едновременно процес на създаването на идентичност и включването ѝ в общото културно наследство на Европа. Изучаването на оцелелите славянски писмени паметници (ръкописни и епиграфски източници) ни позволява да наблюдаваме съществуването на два фундаментални вектора на езиковото, историко-културното и религиозното развитие. От една страна, кирилицата се създава като нова азбука, която първоначално съществува едновременно с глаголицата, а след това окончателно я измества; от друга страна, осъществява се мащабен проект за превод на Свещеното писание и на най-важните произведения на късноантичната и средновековната християнска писменост, който формира основата за нейната рецепция и за развитието на оригиналните творби. Както е всеизвестно и в двата случая влиянието на гръцкия език, на византийската култура, писменост и цивилизация и на Православната църква играе централна роля. От самото начало на славянската филология като самостоятелна дисциплина измерването и оценката на това въздействие са били постоянен обект на изследвания от учени, занимавали се с различни феномени на литературно, езиково, историческо, юридическо, изкуствоведско и археологическо ниво. Фактът, че по-голямата част от паметниците е представена от преводи, за съжаление нееднократно е пораждал погрешното убеждение у мнозина, че в старобългарското литературно наследство липсва оригиналност; често е подчертавана тенденцията за робско повтаряне на оригиналите до такава степен, че смисълът е бил труден за разбиране и че има множество грешки поради предполагаемата липса на компетентност на българските преводачи. Поради това в европейските изследвания са се разпространили предубеждения за нея като за литература, която е изградена върху преводи, останала далеч от такива културни феномени като Ренесансовия хуманизъм. Ако еднозначното определение на старобългарската литература както феномен е много сложна задача, предвид характеристиките на различните ѝ литературни жанрове и преобладаването на литургичното предназначение на литературното творчество, то установяването на мястото ѝ в цялостното предаване на европейската култура изглежда още по-сложно. В последните десетилетия българската палеославистика направи забележими стъпки в това отношение, но все още остават още много въпроси за разрешаване. В академичната си лекция ще разгледам методологически подходи, които могат да помогнат за изясняването на тези въпроси. Отварянето на нови изследователски посоки ми позволява да въведа в дискусията и критерий, почти непроучен досега, който предвижда установяването на „филологическия“ принос, с който старобългарските преводи могат да помогнат за реконструкцията на библейските, късноантичните и средновековните текстове при възстановяването на тяхната текстова трансмисия. Тази гледна точка, само привидно второстепенна за старобългарската литература, ни позволява да опровергаем остарели и повърхностни оценки, дадени в миналото, за нейната предполагаемата второстепенност както и да се развенчаят митовете за евентуална ниска филологическа компетентност на старобългарските книжовници.

Алесандро Мария Бруни

Редовен професор по славистика

Департамент по литературни, лингвистични и сравнителни изследвания

Неаполитански университет “Ориентале”

Palazzo Santa Maria Porta Coeli, Via Duomo 219, 80138, Неапол, Италия

alessandromaria.bruni@unior.it

<https://unifind.unior.it/get/person/212427>

<https://tocst.unior.it/>